

Templetonova cena pre Charlesa Taylora

Úloha duchovného myslenia

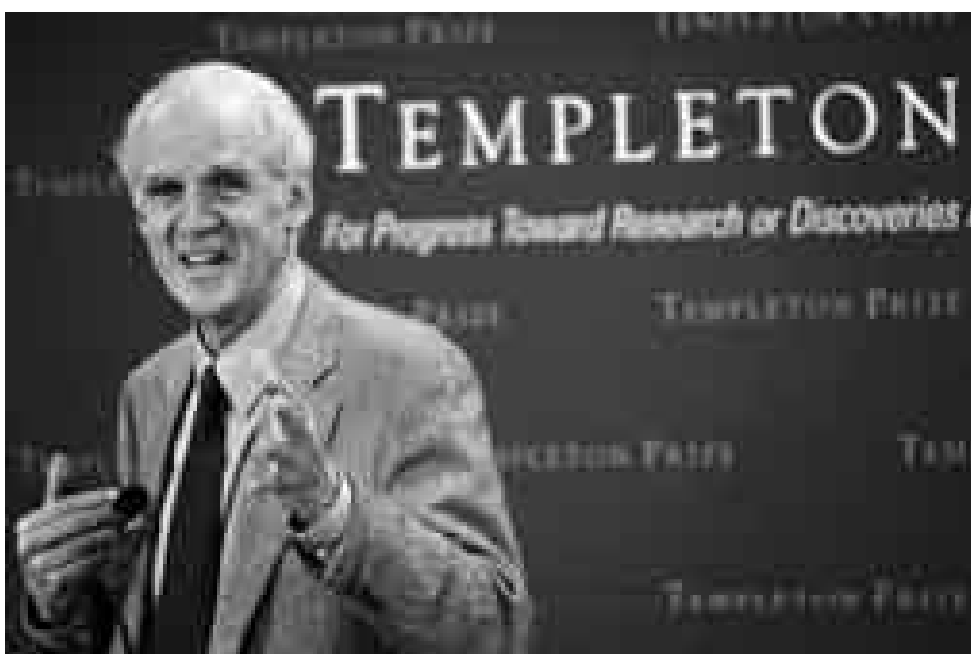
Profesor Charles Taylor, kanadský filozof, ktorý takmer polstoročie obhajoval názor, že problémy ako násilie a fanatizmus je možné riešiť jedine po dôkladnej analýze ich svetských aj duchovných rozmerov, získal Templetonovu cenu za rok 2007.

V Cirkevnom centre Organizácie spojených národov (OSN) v New Yorku vyhlásila Nadácia Johna Templetona nositeľa jej tohtoročnej ceny, ktorú udeľuje od roku 1973. Cena je dotovaná finančnou odmenou vo výške 800 000 libier šterlingov (asi 1,5 mil. dolárov) a je to najväčšie peňažné ocenenie na svete. Udeľuje sa žijúcej osobnosti, ktorá sa počas svojho života alebo v uplynulom roku zaslúžila o pokrok v chápaní duchovných skutočností. K jej nositeľom patria matka Tereza z Kalkaty, brat Roger Schutz, zakladateľ ekumenickej komunity Tai-zé, evanjelický pastor Billy Graham, zakladateľka hnutia Fokolare Chiara Lubichová, či americký filozof slovenského pôvodu Michael Novak.

Charles Taylor sa zaoberá v súčasnosti značne rezonujúcimi multikultúrnymi otázkami, ako je napr. úloha duchovného myslenia v 21. storočí. Nositeľ ceny má 75 rokov a už viac ako 45 rokov presadzuje názor, že úplná závislosť od svetských stanovísk pri riešení závažných spoločenských javov vedie k roztriešteným a nesprávnym výsledkom. Taylor pokladá takýto prístup za degradujúci, brániaci základnému pochopeniu, ktoré by mohlo v mnohom pomôcť celosvetovému spoločenstvu vystavenému čoraz väčšmi konfliktom rôznych kultúr, morálky, národností a náboženstiev.

Skúmanie svetského a duchovného

Kľúčom k Taylorovmu skúmaniu svetského a duchovného je presvedčenie, že jedno bez druhého vedie k hrozbe. „Oddelenie prírodných vied a náboženstva je škodlivý pre obidve strany, pričom však je pravda, že kultú-

Charles Taylor na tlačovej konferencii v New Yorku. Foto: SITA

ra humanitných a spoločenských vied býva často prekvapujúco slepá a hluchá k duchovnu,“ zdôrazňuje Taylor a dodáva: „nevyhnutne potrebujeme vedieť viac o tom, prečo majú ľudia sklon k násiliu...“ (...) „Nemôže pritom ísť o úzky sociálno-biologický pohľad – treba vziať do úvahy celé ľudské snaženie o nájdenie významu a duchovného vedenia, ktoré odmieta výzvy k násiliu. Pokiaľ však prijímame ten pohodlný mýtus, že ľudí ako my (osvietených sekularistov alebo veriacich) sa tento problém netýka, zotrávame vo veľkom omyle. Ak dopustíme, aby takéto zmätnuté myslenie prevládlo, zaplatíme za to vysokú cenu.“

Taylor dlho protestoval proti tomu, čo mnohí spoločenski vedci považujú za samozrejmé – že racionalizmus, ktorý sa začal v období osvietenstva, interpretuje

pojmy „morálka“ a „duchovnosť“ vo ve-ku racia jednoducho ako istý anachronizmus. Je presvedčený, že tento jednostranný, zjednodušujúci sociologický prístup neumožňuje plné vysvetlenie, ako a prečo ľudia hľadajú význam, a táto skutočnosť zasa znemožňuje vyriešiť najzložitejšie problémy sveta – od davového násillia k rasizmu a k vojne.

„Mnohí filozofi, vedci a historici neberú do úvahy duchovný rozmer, čo je o to škodlivejšie, že ovplyvňuje kultúru médií a mienku vzdelanej verejnosti vôbec,“ pripomína nositeľ Templetonovej ceny. Na druhej strane však kritizuje tých, ktorí zneužívajú morálnu istotu alebo náboženské presvedčenie v mene boja proti nespravodlivosti, lebo sú presvedčení, že „náš dôvod je dobrý, a tak môžeme použiť oprávnené násilie“ a dodáva: „pretože sami seba

vidíme ako nedokonalých, horších, ako chce Boh, obetujeme zlo, ktoré je v nás, alebo obetujeme veci, ktoré si ceníme.“

Bohatá publikačná činnosť

Taylor, autor takmer dvoch desiatok kníh, množstva uverejnených článkov a prednášok, je v súčasnosti profesorom práva a filozofie na Northwestern University v meste Evanston (Illinois) a emeritný profesor na Katedre politických vied na McGill University vo svojom rodnom meste, Montreali. Získal Rhodesovo štipendium, titul bakalár umenia na McGill and Balliol College na univerzite v Oxforde, ako aj titul Master a PhD. Je prvým Kanadánom, ktorému bola udelená Templetonova cena.

„Počas celej svojej odbornej praxe Charles Taylor často presadzoval izolovaný názor, že duchovný rozmer je potrebné zahrnúť do rozhovorov o verejnej politike, histórii, jazykovede, literatúre a do všetkých oblastí humanitných a spoločenských vied,“ povedal prezident nadácie John M. Templeton mladší, M.D. „Vďaka starostlivej analýze, bezchybnej vedeckej práci a silného, vášnivého jazyka nám poskytol nové znalosti, ktoré umožňujú po novom chápať mnohé problémy sveta, a tiež cestu, ako by sme ich azda mohli spoločne vyriešiť.“

Templetonova cena je základným kameňom medzinárodnej snahy tejto nadácie pôsobiť ako filantropický katalyzátor pri skúmaní v oblastiach zaoberajúcich sa zásadnými otázkami života – od skúmania prírodných a vesmírnych zákonov až po otázky lásky, vďačnosti, odpúšťania a tvorivosti. Túto cenu založil celosvetový investor a filantrop Sir John Templeton; jej peňažná hodnota je vyššia ako hodnota Nobelovej ceny, čím sa podčiarkuje Templetonovo presvedčenie, že pozitívny vplyv pokroku v oblasti duševných objavov môže byť kvantitatívne oveľa rozsiahlejší ako u iných hodnotných ľudských snažení. Templetonovu Cenu za rok 2007 Taylorovi oficiálne odovzdá 2. mája na súkromnej slávnosti v Buckinghamskom paláci Jeho kráľovská výsosť princ Philip, vojvoda z Edinburgu.

Z Kanady do Británie

Taylor sa narodil v roku 1931 v Montreali, v Quebecu, jedinej kanadskej provincii, kde angličtina nie je väčšinovým jazykom. Vyrastal v ka-

tolíckej domácnosti, kde sa hovorilo po francúzsky (rodnu rečou jeho matky) aj po anglicky (rodnu rečou jeho otca), v provincii, kde jazyk predstavuje politický skúšobný kameň. Veľmi skoro sa začal zaujímať o otázky identity, spoločnosti a potenciálnej hodnoty myslenia, ktoré je namierené proti spoločenskému jadr.

Prvý titul síce získal v oblasti histórie, avšak Rhodesovo štipendium, ktoré získal v roku 1952, ho zaviedlo k štúdiu filozofie v Oxforde; tam Taylor spoznal to, čo nazýva „neštruktúrovaným nepriateľstvom“, okrem iného aj k náboženskej viere. Reagoval na to pochybnosťami o takzvaných „objektívnych“ prístupoch psychológie, spoločenských vied, jazykovedy, histórie a iných humanitných vied.

Tak sa Taylor dostal až k svojej doktorskej dizertácii, ktorá bola zničujúcou kritikou psychologického behaviorizmu, podľa ktorého sa každá ľudská činnosť dá vysvetliť čisto ako pohyb bez toho, aby sa brali do úvahy myšlienky alebo subjektívny význam. V roku 1964 vyšla pod názvom *The Explanation of Behaviour* (Výklad správania sa) a bola pre filozofický svet znamením, že sa objavil nový hlas.

Taylor sa potom intenzívne zaoberal Hegelom, filozofom, ktorý ako prvý hlboko uvažoval o pojme modernosť (tejto oblasti sa teraz Taylor zamýšľal venovať po novom); napísal práce *Hegel*, (1975) a *Hegel and Modern Society* (Hegel a moderná spoločnosť, 1979). V roku 1992 napríklad Taylor napísal článok, ktorý bol uverejnený v knihe *Multiculturalism and „The Politics of Recognition“* (Multikultúrnosť a „politika rozpoznávania“), v ktorom podrobne rozoberal vplyv moderny na pojmy identity a individuálnosti, ktorý mal veľký politický dosah.

V tomto smere bola ladená aj jeho známa mariánska prednáška v roku 1997 v Daytone (Ohio), kde vyhlásil, že katolícka cirkev by si mohla nájsť miesto v modernom svete, keby pochopila západnú modernosť ako jednu z mnohých civilizácií, v ktorých sa káže a praktizuje kresťanstvo. Zabránilo

Prvou nositeľkou Templetonovej ceny bola matka Tereza z Kalkaty. V pozadí Charles Taylor. Foto: SITA

by sa tak jednak úplnej identifikácii s európskou civilizáciou, ktorá otupuje odkaz kresťanstva, a tiež opačnému extrému, keď sa modernosť považuje za antitézu alebo nepriateľa kresťanskej viery. Uvedomujúc si možnosť „duchovnej lobotómie“, varoval: „Nikdy nemôže dôjsť k úplnému splynutiu viery a akejkolvek danej spoločnosti; pokus o dosiahnutie tohto stavu je pre vieru nebezpečný.“

V rokoch 1998 – 1999 prednášal Taylor na univerzite v Edingburgu – boli to známe giffordské prednášky na tému „Living in a Secular Age“ (Život vo svetovej dobe). Tieto prednášky, ktoré nikdy nevyšli v troch častiach, obsahovali ohromujúco podrobný rozbor odklonu od duchovnosti smerom k takzvanému objektívnemu mysleniu. Očakáva sa posledný diel *A Secular Age* (Sekulárny vek), ktorý má v tomto roku vydať Harvard University. Má to byť doteraz jeho najdôležitejšie literárne dielo, v ktorom podáva analýzu sekulárneho a moderného sveta.

Profesor Taylor, ktorý žije so svojou manželkou, historičkou umenia Aube Billardovou v Montreali a momentálne v meste Evanston (Illinois), uviedol, že peniaze spojené s Templetonovou cenou použije na účely svojho výskumu v oblasti vzťahu medzi jazykom a lingvistickým významom a umením a teológiou a na rozvíjanie nových pojmov v oblasti vzájomného vzťahu medzi humanitnými a biologickými vedami.

Podľa Templetonovej nadácie výber profesora Taylora za nositeľa Templetonovej ceny za rok 2007 vyvolá aj na jej webovej stránke www.templeton.org širokú online diskusiu na tému „Úloha duchovného myslenia v 21. storočí“. Kto má záujem, môže sa pridať.

Z materiálov Templetonovej nadácie spracoval Tibor Macák